

comentaris literaris

per Josep Palomero i José Miguel Segura

F. X. DUARTE I J. M. LÓPEZ (EDS.)

Víctimes per violència i repressió als Ports

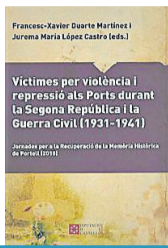
Editorial:

Diputació de
Castelló

Castelló, 2021

Pàgines 330

Memòria històrica

Un grup de persones associades amb la finalitat de restituir la memòria històrica en les poblacions dels Ports, el 2017 va organitzar a Portell unes jornades sobre «Maquis i masovers als Ports» (amb eix titol trobareu en internet molt bona documentació, il·lustrada amb fotografies òptimes). Compromesos amb la prossecució del projecte, el 2018 van celebrar una nova trobada, a més d'una exposició, sobre el tema «Víctimes per violència i repressió als Ports durant la Segona República i la Guerra Civil (1931-1941)». Al llarg d'eixa dècada infausta es van produir homicidis de tota causa que augmentaren, com ja sabem, per la repressió de la dictadura.

Les actes d'eixa darrera jornada conformen aquest llibre, que consta de tres blocs. La part central està dedicada a descriure les exploracions que sobre morts violentes d'aquells anys s'han efectuat al cementiri de Portell. En la primera, en canvi, s'expliquen diversos casos d'altres poblacions, com Sorita i Villores, o del conjunt de la comarca. En la tercera es destaquen alguns casos singulars, com el del metge txecoslovac Tallenberg, que fou director de l'hospital de les Brigades Internacionals de Benicàssim i desaparegué en combat a Morella, com documenta Guillem Casañ. JP

FRANCISCO UMBRAL

Días felices en Argüelles

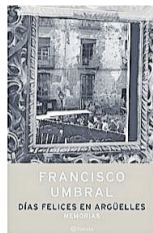
Editorial:

Planeta

Barcelona, 2005

Pàgines 230

Assaig; memòries

Aquest *Días felices en Argüelles* és l'últim llibre de Francisco Umbral i també l'últim llibre de memòries d'un autor tan provocador, prolífic i indispensable com a irrepentible. Es tracta d'un text brillant i fragmentari —per moments obertament trencat, fracturat— que voreja contínuament la frontera entre la literatura tranquil·la i amb majúscules, d'alta volada i mirada perduda, amb la literatura precipitada, espentada pel dia a dia dels periòdics, la lletra fredolida i la columna diària.

Umbral va ser un *escribidor* —terme de Vargas Llosa— una criatura que retornava —a vegades en forma de clavell però quasi sempre en forma d'espasa— tot quant li arribada de l'exterior, d'aqueixa massa absurda, decebedora i cruel que comunament diem «realitat». Amb una prosa que premeditadament —en ell res era casual— recorda a aquell Miguel de Cervantes que «ja amb un peu en l'estrep» redactava les últimes pàgines de la seua vida en *Los trabajos de Persiles y Sigismunda*, Umbral construeix en aquest llibre unes memòries una miqueta caòtiques i impressionistes, allunyades de l'objectivitat i del rigor.

Revestit d'aquesta patina decadent, «a

mitjan any dos mil quatre, a favor de la major soledat possible» amb una explícita tendència al laconisme i al cinisme —és a dir, a la precisió i la mordacitat— com a mitjans per a no caure en la pedanteria, Umbral resulta encara més addictiu perquè en la seua saviesa comprén que «el que buscava tota la seua vida en la prosa era la poesia», una poesia bruta, canalla i urgent que segons ell «és l'honradesa de la prosa» d'un escriptor que es confessa —malgrat tot i de tots— honrat. Escriptura en carn viva amb les costures, els obllits i els errors a la vista del lector, portada i portada per una memòria, «viva i esvalotada», llepant-se en les paraules revestides de sorpresa i tendresa o a les quals traspuen irreverència i descaradura.

El mateix autor va qualificar aquesta obra com a llibre de viatges. La qual cosa —com deia sovint— podria afegir-se a continuació que en realitat tracta del vertader i únic viatge que tots acabem realitzant: un viatge cap a dintre, a través del temps i les absències, a la recerca d'un mateix i dels seus buits, perquè «no podem escapar del jo i l'escriptura no és més que un forma de lectura de nosaltres mateixos». Com era d'esperar, finalment en Francisco Umbral vida, memòria i escriptura es funden en la metàfora del viatge en aquest *Días felices en Argüelles*, un últim llibre conscientment utòpic i per això mateix superficial, «refrescant i alliberador» d'aqueixa atmosfera tancada en la qual resideix sempre el nostre propi jo. Tal vegada per això mateix aquesta obra escrita quan el seu autor reconeix estar a punt de perdre definitivament el fil, parla de quasi tot però no parla en cap moment del barri madrileny que s'esmenta en el títol... Un llibre sobre la decadència de l'autor escrit a la seua manera, la d'un Francisco Umbral alliberat finalment de les servituds que, segons deia, quasi mai va tindre. JMSR

MÍRIAM RUIZ-RUANO

Vós i jo entre els antics

Editorial:

Institució Alfons el
Magnànim - IVEI

València, 2020

Pàgines 201

Filologia

La Institució Alfons el Magnànim —Centre valencià d'estudis i d'investigació, organisme de la Diputació de València, convoca anualment els premis València Nova, dirigits a persones menors de 35 anys, a fi de fomentar entre els joves la creativitat literària i la divulgació de la cultura. En eixa modalitat, l'any passat el va obtindre Míriam Ruiz-Ruano Risquez, professora de la Universitat Autònoma de Barcelona. La primera part consta d'un estudi filològic a propòsit de les fonts clàssiques de *Lo somni*, l'obra principal de Bernat Metge, a més de l'ascendència d'Aristòtil i Ovidi sobre Ausiàs March, així com les múltiples influències que Joanot Martorell va utilitzar en la seua extraordinària novel·la, *Tirant lo Blanc*. En la segona part ha reunit uns estudis de literatura comparada a propòsit del pes de Petrarca sobre March, i l'influx de March i del seu contemporani Jordi de Sant Jordi sobre el poeta J. V. Foix.

L'autora s'ha proposat manifestar al lector actual la gran riquesa literària de la nostra literatura medieval i la seua projecció sobre la poesia contemporània, en especial en el cas de Foix. Si llegim els clàssics, ens adonarem que són una font de modernitat. JP

destaquem...

Retalls d'una vida de deliris místics i amor

«L'home és un ser mal·leable plagat d'abandons», escriu Alda Merini i llegeixo en *La loca de la puerta de al lado* (Tránsito), amb la traducció de Raquel Vicedo. I continuo llegint: «L'home ha de traduir-se en música i saber perdonar allò que no coneix».

Diuen que Merini estava boja. És cert que ja de molt jove va visitar hospitals psiquiàtrics, però jo tendeixo a pensar que ella era capaç de travessar fronteres decisives que uns altres, en el seu «sa judici», mai van poder. Així, va travessar les fronteres de la raó i de la memòria, les de l'ambició i l'esperança, les de l'amor. Si no fos així, hagués estat impossible que escrivís fragments com els que acabo de compartir, imatges que van més enllà, explosions de la imaginació que finalment ens condueixen a la veritat.

Deia Ricardo Piglia en *Los diarios de Emilio Renzi* que «la llum de la llengua desti·lla l'or de la poesia». I afegia: «Aquest ha estat un altre tret

de la meua malaltia, que molts han considerat un símptoma de bogeria». Servint-me d'aquestes paraules, diria que, efectivament, Merini estava malalta, que no boja, malalta de llum, de llengua, de poesia, de vida. Va ser un ser curull de vida, com ho demostra en aquest llibre autobiogràfic que és, en realitat, un conjunt de confessions que semblen agafades al vol, retalls d'aquesta vida de deliris místics, d'amor profund i desinteressat, també de dolor i angoixa.

Merini tenia altres veritats que per a la resta eren del tot inconnexes i s'oposaven a «la realitat». Però, què és la realitat? Ella era poeta, i ja se sap que els poetes irrompen entre la tradició i la invenció, entre l'ordre i l'aventura, per a oferir-nos tots els misteris del món, com queda reflectit en aquesta obra carregada de nostàlgia en el qual, sense les vergonyes pròpies del qual es considera assenyat, parla sense embuts del seu passat, un passat que està conformat de llocs i espais, de paisatges,

però, i sobretot, d'amics i amants. Sense embuts, sense filtres, i amb un lirisme a vegades que resulta sorprenent. Això és així, perquè el poeta sempre va davant de nosaltres, Merini sempre va ser per davant de tots, establint amb la seua escriptura, amb la seua poesia, amb la seua «bogeria» un «vinclè màgic amb la realitat», com ella mateixa deia.

Ara, la nostra comesa, el d'aquells que sabem llegir, és intentar, en la mesura de les nostres forces, comprendre el seu món, amb tot aquest dolor i aquesta angoixa, amb tota aquesta passió carnal i espiritual, amb tot aquest amor profund per l'altre i per la vida mateixa. Llegint *La loca de la puerta de al lado*, un s'adona, com ja va saber veure i va reflectir tan bé Piglia en *Los diarios de Emilio Renzi*, que «viure en la incoherència és una cosa que hem d'envejar-li als bojos», perquè d'aquesta manera un s'allibera de qualsevol lligam, de qualsevol precepte. Alda Merini va ser ella mateixa, amb totes les seues conseqüències, va ser fidel a aquesta manera de mirar i recórrer el món, de relacionar-se amb ell, sent innocent i provocadora al mateix temps, fantàsia, però sent, probablement, molt més conscient de tots els secrets que s'amaguen. Ella els va veure i va transmetre. ERIC GRAS

ALDA MERINI

La loca de la puerta de al lado

Traducció: Raquel Vicedo

Editorial: Tránsito

Madrid, 2021

Pàgines 176

Narrativa